

HANDEL VERDIENT 65 PROCENT OP GENEESMIDDELEN

Gouden praktijken

De minister van Volksgezondheid gaat stevig ingrijpen in de prijzen van geneesmiddelen. Zij zal dat met name moeten doen in de medicijnhandel (import, groothandel en apotheek), die gemiddeld 65 procent op de prijzen af fabriek legt. De kortingen en bonussen rijzen de pan uit. Voordeeltjes die grotendeels niet worden doorgegeven aan de patiënt-consument.

De ingreep in de prijzen van medicijnen die minister E. Borst-Eijlers van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft aangekondigd, komt niet als bliksemslag bij heldere hemel. Apothekers hebben de bui al lang zien hangen. De bedrijfstak is voldoende gewaarschuwd. De KNMP (Koninklijke Nederlandse Maatschappij ter bevordering van de Pharmacie, de overkoepelende organisatie van apothekers) heeft er herhaaldelijk op gewezen dat de bonussen en kortingen moeten worden ingeperkt. Apotheker H. Gebben schrijft in het blad *Farma Selecta* van 10 november jongstleden: 'Het idee van het naderende einde doet veel collegae besluiten om massaal bonussen en kortingen binnen te slepen. (...) Hoe meer dat gebeurt hoe beroender het er voor de apotheker gaat uitzien... Stop dat binnenslepen, want aasgieren zijn dol op vette apothekers.'

Een maand eerder had topambtenaar dr C.M. de Vos namens minister Borst, het KNMP-congres erop gewezen dat apothekers op grote schaal tot lagere inkooprijzen komen: 'Kortingen en bonussen hebben een hoge vlucht genomen. De overheid is daar op zich niet tegen, mits dit ook tot lagere consumentenprijzen zou leiden, hetgeen helaas niet het geval is. Apothekers blijken zich primair op te stellen als ondernemers met winst oogmerk. (...) Macro komt zo minimaal driehonderd miljoen gulden per jaar meer dan nodig is ten laste van de AWBZ. Minister Borst kan deze situatie niet lang zo laten voortduren. Tenzij apothekers snel met oplossingen komen, wordt overheidsingrijpen onvermijdelijk.'

Dit ingrijpen zou verder moeten gaan dan het plan dat mevrouw Borst vorige week aan de Kamer voorlegde. Zij wil het Franse systeem van vaststelling van medicijnprijzen volgen, namelijk stevig onderhandelen met de industrie om zo de verkoop-

LUCAS VAN DER HOEVEN en NIC VAN ROSSUM

prijs van elk middel vast te stellen. In Frankrijk, een groot land met een extreem hoog medicijngebruik, kan de overheid tegenover farmaceutische industrie en handel een stevige vuist maken. Het resultaat daarvan is dat de prijzen van geneesmiddelen daar op een kleine 65 procent van het EU-gemiddelde liggen. Nederland vormt het andere uiterste: een betrekkelijk laag medicijngebruik en extreem hoge prijzen, namelelijk bijna vijftig procent boven het Europese gemiddelde en meer dan het dubbele van de Franse prijs. Ook in België, Duitsland en Italië zijn de pillen en zalftjes aanmerkelijk goedkoper dan in ons land. (zie grafiek).

AFSPRAKEN

De ruime handelsmarges op medicijnen waren ook de vorige bewindsman voor gezondheidszorg, Hans Simons, een doorn in het oog. Om streng ingrijpen te ontlopen sloten de apothekers een deal met de staatssecretaris: de zoge-

naamde MAF (Meerjaren Afspraak Farmaceutische hulp). Apothekers worden sindsdien per receptregel (voorgeschreven medicijn) betaald. Bovenop dit basisinkomen werd vier procent betalingskorting toegestaan. Bovendien mochten de apothekers als stimulans voor kostenbesparing een derde van het prijsverschil tussen dure spécialités en goedkopere generieke middelen zelf houden.

Het zogenaamde 'norm-inkomen' van een apotheker ziet er dan als volgt uit. Vergoeding uit de AWBZ van 66.200 receptregels maakt bijna 700.000, verdeeld over een praktijkvergoeding van rond 535.000 en een privé-inkomen van ruim 163.000. Simons' 'stimulans' levert gemiddeld 40.000 op en 'toegestane' kortingen 90.000, zodat het 'legitieme' bruto-inkomen van een apotheker gemiddeld tegen de drie ton aanloopt, los van 'handverkoop' van geneesmiddelen buiten recept, medicinale drop en andere 'drogisterij'-artikelen, AWBZ-hulpmiddelen en inkomsten uit belegd vermogen. In de medische sector geen uitzonderlijk inkomen.

De Nederlander gebruikt minder pilletjes en drankjes dan de gemiddelde Europeaan maar betaalt de helft meer

FOTO: FERRODICA

De afspraak met Simons heeft echter geen eind gemaakt aan de kortingen en bonussen, integendeel. Ze zijn dit jaar opgelopen tot gemiddeld boven de elf procent, wat per normpraktijk bijna f260.000 gulden betekent. (Zie tabel I). Een uitgelekt verslag van een vergadering van de VNA (Verenigde Nederlandse Apothekers) maakt melding van bonussen en kortingen tot 14,5 procent. Volgens algemeen secretaris van de VNA, drs M. Bous, is 'onder zekere voorwaarden' in een gemiddelde VNA-apotheek tien procent op de inkooprijns haalbaar.

Er loopt een onderzoek in opdracht van het ministerie van VWS door het bureau Retail Wholesale Group naar de groothandel in geneesmiddelen. Een zojuist gepubliceerde voorstudie bevestigt het uit de hand lopen van de handelsvoordelen. In 1993 ging er aan kortingen en bonussen ruim driehonderd miljoen gulden om. De 1600 openbare apotheken (afgezien van de zeshonderd huisartsapotheken) boekten toen een gemiddelde omzet van f900.000. Omrekening van de ramingen van de Ziekenfondsraad (zie tabel II) levert volgend jaar een miljoen omzet per apotheek op. Gegeven de praktijkkostennorm van rond f550.000, een bruto-winst van meer dan vier ton per openbare apotheek en meer dan een verdubbeling van het afgesproken norminkomen. De onderzoekers zeggen dat dit verschil wordt veroorzaakt door niet aan de patiënt doorgegeven bonussen en kortingen.

Een woordvoerder van de KNMP reageerde daarop met de opmerking dat niet alle 1600 openbare apotheken zich schuldig maken aan het buitenproportioneel incasseren van handelsvoordelen, maar hooguit honderd tot tweehonderd van hen. Ook apotheker F.G. Sitsen, ex-ondervoorzitter van de KNMP, meent dat tien tot vijftien procent van de apothekers meer binnenhaalt dan de toegestane vier procent. Dat lijkt een rookgordijn waar achter men de werkelijke omvang van de niet toegestane kortingen tracht te verbergen. Als dat immers juist zou zijn, en de rond f250 miljoen aan ten onrechte geïncasseerde premies zou worden verdeeld door zeg 150 apothekers/eigenaars met samen vierhonderd winkels — de grootste inkopers bedingen immers de hoogste kortingen — dan zou per apotheek ruim zes ton te veel worden geïncasseerd en per apotheker 1,7 miljoen. Cijfers die apothekersverenigingen niet graag zullen bevestigen.

BEDRIJFSKOLOM

De farmaceutische bedrijfskolom steekt uiterst ondoorzichtig in elkaar. Tachtig procent van de medicijnen wordt geïmporteerd door de grote drie. Dat zijn Broeacef, Interpharm en de grootste, met meer dan vijftig procent van de markt: de Onderlinge Pharmaceutische Groothandel (OPG), waarvan de

aandelen voor een deel in handen zijn van de gezamenlijke apothekers. (Nota bene: in de inkomensplaatjes van de apothekers is geen rekening gehouden met het geïnde OPG-dividend). Daarnaast bestaan er 'rugzakgroothandels' die enkele populaire produkten, veelal via parallelimport, voordelig aanbieden. Deze grossiers/importeurs proberen bij de fabrikanten grote quantumkortingen te bedingen, of elders op de ruim voorziene wereld-medicamentenmarkt voordelige partijen populaire merkgeneesmiddelen op de kop te tikken en, voorzien van een Nederlandstalige bijsluit, op de binnenlandse markt te dumpen. Vooral grotere apothekers en ketens van apotheken profiteren daarvan. De AWBZ vergoedt immers de opgegeven verkoopprijs, zonder de inkooprijns te kunnen controleren.

Er zijn 2300 afgestudeerde apothekers aan het werk in de publieke dienstverlening. Daarvan zijn er achthonderd eigenaar van één of meer apotheekwinkels of winkelketens. 1500 afgestudeerde apothekers verdienen als assistent of zetbaas tussen de tachtig- en honderdduizend gulden per jaar, los van de soms aanzienlijke winstdeling. Marges bij parallel geïmporteerde merkprodukten en generieke bulkgeneesmiddelen kunnen oplopen tot meer dan veertig procent.

Een onderzoek van de Economische Controledienst kwam in 1989 al tot de conclusie dat elf procent van de openbare apothekers generiek of parallel inkoop, maar de dure spécialité declareert. 21 procent bezondigt zich aan prijsvertredingen, zes procent brengt ten onrechte emballagekosten in rekening, acht procent berekent inkoopkortingen niet door in de declaratieprijs, zes procent geeft bonussen niet door en 43 procent brengt ten onrechte administratiekosten in rekening. Het ECD-onderzoek bracht ook aan het licht op welke manieren de tussenhandel apothekers behulpzaam is bij het 'onzichtbaar' verwerven van inkomsten: antedatering van creditnota's, schenkingen in natura (winkelinrichting) vliegzeinen, videorecorders, Antillenconstructies en beloning voor 'marktonderzoek'. 'Aparte vermelding verdient het ontvangen of laten reserveren van rente op achtergestelde obligaties van de farmaceutische groothandel,' heet het.

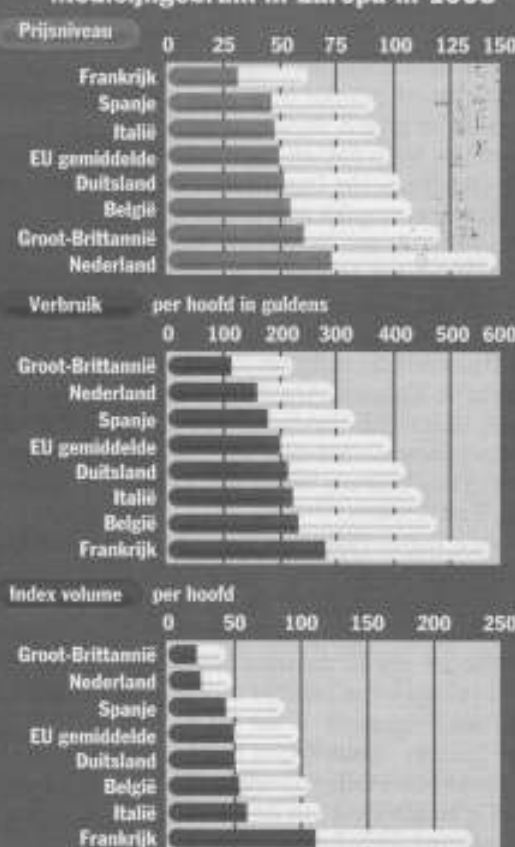
Die praktijken uit 1989, waaraan Simons met zijn 'norminkomen' een eind had willen maken, gaan tot op de dag van vandaag door; in versterkte mate zelfs. Insiders beweren dat een aantal apothekers de opbrengsten via

aparte b'ijtes doorsluisst naar belastingparadijzen of andere belastingontwijkende beleggingen in binnen- of buitenland. Het is overigens buiten kijf dat nog steeds de meerderheid van de apothekers (zeker die met één winkel) de kortingen boven de toegestane vier procent, netjes, zoals de afspraak luidt, aan de AWBZ — en dus aan de verzekerden — doorgeeft.

OPLOPENDE KOSTEN

Intussen blijven de kosten van medicijnen in hun eigen tempo oplopen, zonder dat kabinet of Kamer daar iets aan kan doen. De overheid heeft sinds 1982 twaalf verschillende maatregelen afgekondigd om de kostengroei te beperken en de concurrentie te bevorderen. In

Medicijngebruik in Europa in 1993

1983 werd bijvoorbeeld de medicijnknaak ingevoerd die slechts een kort leven was beschoren. In 1988 werd het 'ijkprijzensysteem' van staatssecretaris Dees de grond in geboord. Simons probeerde het met het GVS, het Geneesmiddelen Vergoedingen Systeem, een variant op het plan-Dees. Apothekers zouden hun inkomen halen uit het aantal receptregels dat werd verwerkt, het verrichtingensysteem, en nauwelijks meer uit handelsmarges. Dat systeem dreigt door winstbejag van een minderheid van openbare apothekers te exploderen. In plaats van te dalen lopen de kosten van geneesmiddelen — die in 1989 nog 3,2 miljard bedroegen — volgend jaar op tot bijna zes miljard gulden.

Volgens de Rekenkamer heeft vrijwel

geen enkele overheidsmaatregel het beoogde doel bereikt. Steeds wist de farmaceutische sector voldoende tegengas te geven. Sinds 1982, toen de laatste prijsmaatregel geen genade kon vinden in de ogen van het Europese hof, zijn de prijzen vrijgelaten. De bewindslieden zochten het vooral in het terugdrücken van het gebruik. Dat lukte nauwelijks, omdat in Nederland relatief weinig pillen worden geslikt. Door het voorzichtige voorschrijfbeleid verlaat bijna de helft van de patiënten zonder recept de spreekkamer van de huisarts. In België is dat maar vijftien procent. Het volumebeleid had juist het tegengestelde effect: de Nederlandse medicijnprijzen zijn opgelopen tot het hoogste niveau in Europa.

Daarom wil minister Borst alles op alles zetten om de prijzen, en dan vooral de handelsmarges, aan te pakken. Haar beleid loopt langs twee lijnen. Het Duitse beleid, dat specialités zo veel mogelijk door generieke medicijnen wil vervangen, en de Franse lijn die geneesmiddelen pas na scherpe prijsonderhandelingen met de fabrikant/importeur toelaat tot de ziektekostenverzekering. In ons land, met 85 procent import, ligt dat veel moeilijker. Volgens de Ziekenfondsraad zal de minister zoveel tijdovende juridische hindernissen moeten nemen, dat het sterk valt te betwijfelen of zij haar doel nog binnen deze kabinetsperiode zal bereiken.

In z'n laatste Financieel Overzicht Zorg (FOZ) raamt het ministerie van VWS de totale uitgaven aan medicijnen in 1995 op f5,36 miljard. Bij deze raming gaat de overheid ten onrechte uit van te realiseren besparingen. Het is bekend – en indertijd door Hans Simons ook toegegeven – dat het FOZ politieke doelstellingen laat prevaleren boven reële verwachtingen. De becijferingen van de Ziekenfondsraad zijn bij herhaling veel realistischer gebleken. Welnu, de Ziekenfondsraad (ZFR/SEA-publikatie nr. 6 van juni 1994) stelt de kosten van geneesmiddelenverstrekking in 1995 op 5,971 miljard, zeg zes miljard gulden. Als de kosten in 1994 inderdaad op 5,1 miljard kunnen worden gehouden, wat sterk valt te betwijfelen, zou dat een toename in geld met niet minder dan zeventien procent betekenen.

Hoewel zes miljard op zich een kapitaal bedrag is, bedragen de kosten van medicijnen maar een procent of tien van de totale zorgkosten. Een bezuiniging daarop van enkele procenten heeft, net als besparing op de uitgaven voor me-

OMZET EN KORTINGEN PER APOTHEEK IN 1994 (TABEL I)				
Type geneesmiddel	% van de omzet	omzet in gulden	% korting	korting in gulden
Specialités	73%	f1.679.000	8%	f134.320
Generiek	12%	f 276.000	30%	f 82.800
Parallel	15%	f 345.000	12%	f 41.400
Totaal	100%	f2.300.000	11,24%	f258.520

VERREKENING KORTINGEN PER NORMPRAKTIJK	
Bruto 11,24%:	f258.520
-/- 2% functionele + 2% betalingskorting:	f 92.000
Toegestaan in de MAF	f166.520
-/- 0,55 per receptregel: 'norm'-praktijk	f 36.410
Feitelijk niet toegestaan inkomen:	f130.110

dische specialisten – het andere politieke mikpunt – slechts marginaal effect op de totale zorgkosten, waarin die van ziekenhuizen, verpleegtehuizen en bejaardentehuizen een veel grotere rol spelen. De vergrijzing is de grootste vijand van een scherp budgetterende bewindspersoon op Volksgezondheid.

BELASTING

Dat wil niet zeggen dat een minister het uit de hand lopen van de medicijnprijzen mag toelaten, en mevrouw Borst is dat ook absoluut niet van plan. Zij kan in één keer een grote klapper van f340 miljoen maken, als zij haar collega's Zalm en Vermeend zover weet te krijgen de btw op medicijnen en receptregels af te schaffen (zie tabel II). Als argument kan zij gebruiken dat het geen pas geeft dat de overheid honderden miljoenen verdient aan de kwalen van de zieke medemens.

Maar in de handelsmarges van de farmaceutische kolom vallen, naar Frans voorbeeld, honderden en honderden miljoenen te snijden. Bezien we de ramingen van Ziekenfonds-

raad en CPZ voor volgend jaar, dan mag de 'toegevoegde waarde' (65 procent op de prijs af fabriek) ten bedrage van f2,2 miljard gulden in relatie tot de door de tussenhandel geleverde inspanning als bijzonder hoog worden aangemerkt. Bij de apotheker komt f1,6 miljard daarvan terecht, maar mede door de grip van de apothekers op de belangrijkste groothandelaar OPG, vloeit een aanzienlijk deel van de door de groothandel/importeur geïncasserde zeshonderd miljoen gulden, alsnog in de zak van de apotheker.

Deze gegevens bevestigen de eerder gemaakte berekeningen per normpraktijk. Wanneer de neveninkomsten buiten beschouwing worden gelaten en er een correctie voor apotheekhoudende huisartsen is aangebracht, toucheren de openbare apothekers in 1995 gemiddeld een miljoen gulden. Na aftrek van bedrijfslasten van ongeveer zes ton, resulteert een bruto-winst van vier ton per winkel. Verdeeld over de achthonderd apothekers/eigenaren is dat acht ton. Gemiddeld. In de praktijk bewegen de (bruto-)verdiensten zich per eigenaar-apotheker tussen drie ton en twee miljoen gulden.

Of dat te veel is of verkeerd verdeeld, moet de politiek maar bepalen. De overheid is immers verantwoordelijk voor het merkwaardige, door Hans Simons uitgedachte, systeem van 'verrichtingen', plus 'stimulans', plus fikse marges op een buitengewoon hoog prijsniveau. Door het voor te stellen alsof apothekers zorgverlenende overheidsdienaren zijn en hen tegelijkertijd de ruimte te laten om zich tot winst najagende kooplieden te ontwikkelen, heeft de overheid zelf de kat op het spek gebonden. Er zou een keuze gemaakt dienen te worden tussen volledige overheidsregulering en volledig vrije markt. Nu krijgen de apothekers te gemakkelijk de kans om van twee walletjes te eten.

Het probleem speelt in feite al sinds 1976, toen er reeds kamervragen werden gesteld over het extra inkomen van openbare apothekers. Dat ging toen naar schatting om twaalf miljoen gulden, oplopend tot 330 miljoen dit jaar. In die achttien jaar heeft de KNMP er wel veel over gepraat, maar heeft zij nog steeds geen oplossing aangedragen. Fabrikanten, importeurs en groothandelaren zijn evenmin uit zichzelf bereid hun gedrag te veranderen. De hele bedrijfskolom profiteert immers met gouden winsten van de recordprijzen voor geneesmiddelen in Nederland.

INDICATIE OPBOUW GENEESMIDDELENPRIJS 1995 (TABEL II)			
Levering geneesmiddel af fabriek ad f100			
	gemiddeld	acut	chronisch
Prijs af fabriek	f100	f100	f100
Handelsmarge groothandel	18	18	18
Handelsmarge apotheek	10	10	10
Vergoed. receptregel apotheek	37	112	6
BTW	10	14	8
Consumentenprijs	f175	f254	f142
Bron: CPZ			
GENEESMIDDELENPRIJZEN 1995			
	gemiddeld	acut	chronisch
Prijs af fabriek	f3.415 mln	f 989 mln	f2.427 mln
Handelsmarge groothandel	604	175	429
Handelsmarge apotheek	349	101	248
Vergoed. receptregels apotheek	1.264	1.109	155
BTW	338	142	196
Consumentenprijs	f5.971 mln	f2.516 mln	f3.455 mln
Bron: ZFR/SEA, CPZ			